

<https://helda.helsinki.fi>

Viestintä monikulttuurisessa yhteiskunnassa

Nortio, Emma K

pöProCom Viestinnän ammattilaiset ry
2018

Nortio , E K , Jasinskaja-Lahti , I & Varjonen , S A 2018 , Viestintä monikulttuurisessa yhteiskunnassa . julkaisussa E Melgin & H Nieminen (toim) , Diplomaattinen viestintä . , 2 , pöProComma Academic , Vuosikerta. 2018 , ProCom Viestinnän ammatti Sivut 30-39 . <https://doi.org/10.31885/2018.00028>

<http://hdl.handle.net/10138/311427>
<https://doi.org/10.31885/2018.00028>

cc_by
publishedVersion

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository.

This is an electronic reprint of the original article.

This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version.

kuva: Leena Häkkinen

kuva: Jari Lahti

kuva: Mikko Hyyminen

KETKÄ?

Emma Nortio, Inga Jasinskaja-Lahti ja Sirkku Varjonen

- *Sosiaalipsykologi, VTM Emma Nortio viimeistelee monikulttuurisuutta käsittelevää väitöskirjaansa Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitokselle. Väitöskirjatutkimuksessaan, joka on osa Inga Jasinskaja-Lahden johtamaa SOPU-projektia, Nortio tarkastelee enemmistö- ja vähemmistösuomalaisten puhetta identiteetistä, osallisuudesta ja yhteiskunnasta sekä kasvokkain että verkossa. Nortio on mukana myös näyttelijöitä, tutkijoita ja kaupunkiaktivisteja yhteen kokoavassa Puhekupla-projektissa.*

Inga Jasinskaja-Lahti toimii professorina sosiaalipsykologian tieteenalalla Helsingin yliopistossa. Hän on tutkinut ryhmien välisiä suhteita ja maahanmuuttajien integraatiota vuodesta 2000, jolloin hän väitteli venäjänkielisten maahanmuuttajanuorten akkulturaatiosta ja sopeutumisesta Suomessa. Tällä hetkellä Jasinskaja-Lahti johtaa Koneen Säätiön rahoittamaa SOPU-hanketta, jonka keskiössä ovat maahanmuuttajien

ja valtaväestön keinot ja tavat rakentaa myönteisiä vuorovaikutussuhteita. Julkaisutoiminnan lisäksi Jasinskaja-Lahti osallistuu myös International Journal of Intercultural Relations -tieteellisen lehden toimitustyöhön.

Valtiotieteen tohtori, sosiaalipsykologi Sirkku Varjonen tutki väitöskirjassaan identiteetin rakentumista maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Lisäksi hän on tutkinut inkerinsuomalaisten paluumuuttajien identiteettiä ennen ja jälkeen Suomeen muuton sekä maahanmuuttajien ja suomalaisten tapoja puhua monikulttuurisuudesta. Tällä hetkellä Varjonen työskentelee sosiaalipsykologian yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa. Hän toimii myös tutkijana Puhekupla-projektissa, jossa yhteiskuntatieteilijät, esiintyvät taiteilijat ja kaupunkiaktivistit käsittelevät maahanmuuttokysymyksiä erilaisten yleisöjen kanssa, osallistavan teatterin keinoin.

VIESTINTÄ MONIKULTTUURI- SESSA YHTEISKUNNASSA

Tarkastelemme tässä artikkelissa viestinnän roolia tasa-arvoisen monikulttuurisen yhteiskunnan rakentamisessa. Lähestymme aihetta sosiaalipsykologisen ryhmien välisiä suhteita koskevan tutkimusperinteen näkökulmasta, jonka keskiössä eivät ole niinkään diplomatiakäsitteet vaan vastavuoroisuuden ja identiteettineuvottelujen käsitteet. Nämä käsitteet viittaavat laajasti kaikkeen sellaiseen sosiaaliseen viestintään ja vuorovaikutukseen, jossa suoraan tai epäsuoraan määritellään, luokitellaan ja asemoidaan ihmisiä ja ihmisryhmiä tai otetaan kantaa itseä ja omaa ryhmää koskeviin toisten tekemiin määrittelypyrkimyksiin. Artikkelin lopussa teemme joitain konkreettisia ehdotuksia viestinnän ammattilaisille.

Johdanto

Lisääntynyt maahanmuutto ja yhteiskunnallinen moninaisuus ovat ajankohtaisia tutkimusaiheita ja kiivaan keskustelun kohteita yhteiskunnassamme. Keskustelun ytimessä ovat arvot ja identiteetit, joiden kautta sosiaalisia ryhmiä rakennetaan ja asemoidaan suhteessa toisiinsa. Maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskeskustelua rytmittävät väitteet mielipiteiden polarisaatiosta, spekulointi hiljaisen enemmistön mielipiteillä, pyrkimykset sanavapauden uudelleenmäärittelyyn sekä vähemmistöjä vastaan suunnattu vihapuhe.

Samalla kun luottamus perinteistä mediaa, politiikkaa ja tutkimusta kohtaan on vähentynyt, asiantuntijalausuntoihin perehtymisen sijaan tieteellistä tietoa prosessoidaan ja tulkitaan yhä enemmän myös poliittisten preferenssien ja arkitiedon perusteella (Anglin & Jussimb 2017). Tutkijoille ja viestinnän ammattilaisille tämä merkitsee haasteita ja uudenlaista vastuuta.

Yhteiskunnallisen moninaisuuden lisääntymiseen liittyy runsaasti neuvottelua identiteeteistä, ryhmärajoista, integraation ehdoista, statuseroista sekä yhdenvertaisesta kohtelusta. Nämä neuvottelut ovat jatkuvasti käynnissä olevia prosesseja, ja niitä käydään samanaikaisesti monissa eri konteksteissa. Esimerkkejä suomalaisuutta ja monikulttuurisuutta koskevista neuvotteluista ovat mm. internetin keskustelupalstoilla käytävät maahanmuuttoa koskevat väittelyt, joissa ”suomalaiset vanhukset” ja ”haittamaahanmuuttajat” asetetaan vastakkain, suomalaisuuden käsitettä eri tavoin hyödyntävät mainokset sekä tuttavien kesken käydyt keskustelut, joissa puhutaan siitä, mitä ulkomailla ajatellaan ”meistä”.

Ryhmien välisten suhteiden näkökulma on viestinnän ammattilaisille tärkeä siksi, että käytännössä kaikki viestintä kytkeytyy osaksi sosiaalisista ryhmistä ja identiteeteistä käytävää neuvottelua. Se, miten elettyä todellisuutta sanoitetaan, käsitteellistetään ja analysoidaan, asemoi ihmisiä ja ihmisryhmiä erilaisiin keskinäisiin suhteisiin silloinkin, kun viestinnän pääasiallinen sisältö koskee muita asioita. Ymmärrys vuorovaikutuksesta ryhmäsuh-

teiden ja identiteettien rakennustyömaana tai taistelukenttänä helpottaa reagoimista myös silloin, kun viestintä johtaa ennakkoi-mattomiin seurauksiin ja syntyy esimer-kiksi somekohu.

Ryhmäidentiteetit ja yhteiskunnallinen moninaisuus

Sosiaalisten ryhmäjäsenyyksien merkitys korostuu erityisesti vuorovaikutuksessa muiden ryhmien kanssa. Sosiaaliset ryhmät voivat perustua useisiin sosiaalisiin kategorioihin, kuten ikään, sukupuoleen tai etniseen taustaan. Yhä merkityksellisimmiksi ovat tulleet myös ns. mielipideryhmäjäsenyydet (*opinion-based group memberships*), jotka perustuvat jäsenyyk-siin yhteisiä mielipiteitä tai arvoja jakavis-sa yhteisöissä (Bliuc ym. 2007). Sosiaaliset ryhmät määrittävät omat rajansa nojaten käsityksiin jaetuista moraalisisista arvoista, oikeudenmukaisuudesta ja säännöistä. Näitä käsityksiä voidaan kutsua ryhmän moraaliseksi inklusiivisuudeksi tai univer-sumiksi (Schwartz 2007), joka määrittelee sitä, keitä kaikkia kohtaan olemme lojaa-leja ja keistä kaikista koemme olevamme vastuussa.

Sisäryhmäidentiteetin määrittely: Keitä me olemme?

Ryhmät ylläpitävät ja rakentavat jatku-vasti identiteettejään sisäisen ja ulkoisen vuoropuhelun kautta. Tämä tarkoittaa usein sen määrittelyä, ”keitä me olemme”. Erika Finell (2017) on tutkinut kansallisten symboleiden merkitystä suomalaisuuden määrittelyssä sekä näiden merkitysten muuttumista lukiolaisten keskuudessa

2000-luvulla. Tutkimuksessa pyydettiin nuoria valitsemaan noin 50 kuvan joukos-ta ne, jotka kuvaavat Suomea parhaiten. Vuodesta toiseen nuoret nostivat Suomen lipun lisäksi tärkeiksi Suomi-symboliksi Suomen kartan, luonnon, saunan, Suomen vaakunan, Suomi-neidon ja jääkiekon. Tutkijan mukaan aatteellisuuden sijaan nykynuoret näkevät Suomen lipun pikem-minkin kodin ja turvallisuuden symbolina.

Identiteetin määrittelyssä kulttuurinen jatkuvuus on keskeisessä roolissa (Smee-kes & Verkuyten 2014), koska se luo tun-teen identiteetin ja elämän jatkuvuudesta osana yhteisöä sekä vahvistaa ryhmän sisäistä luottamusta. Eemeli Hakokönkään (2017) tuore väitöskirja kuvaa suomalai-suuden kollektiivista muistia. Sillä hän viittaa toimintaan, jossa menneisyyttä koskevia sosiaalisesti jaettuina käsityksiä käytetään luomaan ja ylläpitämään yh-teenkuuluvuuden tunnetta ja ryhmäiden-titeettiä. Hänen mukaansa kollektiivinen muistaminen palvelee sekä nykyhetkeä että tulevaisuuden tarpeita. Kulttuurista jatkuvuutta ylläpidetään aktiivisesti. Suo-mi 100 -juhlavuoden uusi versio Tuntema-ton sotilas -elokuvasta on hyvä esimerkki uudelle sukupolvelle tarjotusta suomalai-sen identiteetin rakennuspalikasta.

Anouk Smeekezin ja kollegoiden (2015) mukaan myös kollektiivinen nostalgia on yksi kulttuurisen jatkuvuuden tarpeen ilmentymistä. Sosiaalisten ja kulttuuristen muutosten aikoina koemme usein ”vanhat kunnan ajat” nykyhetkeä parempina, vil-pittömmimpinä ja selkeämpinä. Tämä tunne tiivistää moraalista universumiamme ja pitää kulttuurista jatkuvuutta uhkaavia

tekijöitä sen ulkopuolella. Siksi tapa, jolla oma ryhmä määritellään, on merkityksellinen ryhmien välisten suhteiden kannalta. Eerika Finellin vuonna 2012 valmistuneen väitöskirjan mukaan kansalliset symbolit ovat yhteydessä maahanmuuttajiin kohdistuviin asenteisiin. Tutkimuksen osallistujat ilmaisivat sitä enemmän negatiivisia asenteita maahanmuuttajia kohtaan, mitä tärkeämpinä he pitivät sellaisia Suomi-symboleita, joiden yhteydessä on mahdollista rakentaa voimakasta vastakkainasettelua eri ryhmien välille. Tutkimuksessa tällaisia symboleja olivat esimerkiksi maiden väliin otelluihin liittyvä urheilusymboliikka ja talvisota.

Vastaus kysymykseen ”Keitä me olemme?” pitää sisällään myös sen määrittelyn, ketkä jäävät moraalisen sisäryhmän ulkopuolelle. Käynnissä olevassa kansainvälisessä tutkimuksessa (Leong ym., käsikirjoitus) on kysytty myös suomalaisen enemmistöön kuuluvilta Helsingin yliopiston opiskelijoilta, mitkä ominaisuudet tai teot ovat tärkeitä, jotta maahanmuuttaja voidaan hyväksyä Suomessa yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä. Näin määriteltynä keskeisiksi ”suomalaistumisen” tunnusmerkeiksi nousivat tutkimuksen osallistujien vastauksissa suomen kieli, myönteinen asennoituminen Suomeen ja suomalaisiin, hyvät suhteet naapureihin ja työtovereihin sekä suomalaisen median seuraaminen. Huomattavasti vähäisempään rooliin jäivät perinteisessä ”kriittisessä” maahanmuuttokeskustelussa vahvasti korostetut vaatimukset valtakulttuurin kanssa ristiriidassa olevien tapojen hylkäämisestä ja suomalaisen kulttuurin

omaksumisesta. Tulosten perusteella suomalaisuuden keskeisenä sisältönä on niin sanottu siviilikansalaisuus (*civic citizenship*), johon kuuluu aktiivinen sosiaalinen osallistuminen yhteiskuntaan, myönteiset ryhmäasenteet sekä yleinen halukkuus olla vuorovaikutuksessa ja tulla toimeen kanssaihmissen kanssa. Sen sijaan etnisyyteen ja kulttuurisiin kuuluvuuksiin perustuva kansalaisuuden määrittely (*ethnic citizenship*) näyttää saavan vähemmän vastakaikua enemmistöön kuuluvilla korkeasti koulutetuilla nuorilla ihmisillä Suomessa.

Ryhmäsuhteiden neuvottelu puheessa

Diskursiivista lähestymistapaa hyödyntävässä tutkimuksessamme (Varjonen ym. 2017) tunnistettiin maahanmuuttajien integraatiota käsitelleistä ryhmäkeskusteluaineistoista kaksi erilaista tapaa rakentaa yhteiskunnallista jäsenyyttä tai kulttuurista kansalaisuutta (*cultural citizenship*) ja neuvotella siitä. Ensimmäinen painotti maahanmuuttajien (yksipuolista) velvollisuutta mukautua valtakulttuuriin ja esitti sen ihanteellisena integraation muotona. Toisessa puhettavassa puolestaan mukautumisen normia haastettiin aktiivisesti ja painotettiin vähemmistöjen oikeuksia. Aineistossamme suomalaisen enemmistöön kuuluvat ihmiset käyttivät molempia puhetapoja, kun taas maahanmuuttajien keskusteluissa jompikumpi puhetavoista painottui. Venäjän- ja vironkieliset maahanmuuttajat suosivat mukautumista painottavaa puhetapaa ja somalinkieliset maahanmuuttajat suosivat mukautumisvaatimusta kyseenalaistavaa puhetapaa.

Vaikka molemmat puhuvat voivat toimia maahanmuuttajien kulttuurisen kansalaisuuden rakentamisen välineenä, on yksipuolisen mukautumisen velvoitetta korostava puhetapa hyvin ongelmallinen kansalaisten tasavertaisuuden näkökulmasta.

Ryhmiä välisiä suhteita ei rakenneta poliittisessa tai ideologisessa tyhjiössä. Se, vallitseeko jossain yhteiskunnassa aktiivista kansalaisuutta vai valtakulttuuriin mukautumista painottava integraatio-odotus, heijastaa usein moninaisuuden hallintaan valjastettua ideologiaa. Suomen kotoutumispolitiikka on rakentunut vahvasti monikulttuurisuusideologian varaan (Saukko-nen 2013), joka korostaa ryhmien välistä dialogia ja vähemmistöryhmien oikeuksia vähemmistökulttuuriensa ylläpitämiseen ja kehittämiseen osana integraatioprosessia. Tutkimme hiljattain enemmistöön ja eri maahanmuuttajavähemmistöihin kuuluvien suomalaisten tapoja ottaa kantaa väestön moninaisuuteen ja monikulttuurisuutta koskeviin käytäntöihin. Tulostemme (Nortio ym. 2016) mukaan niin enemmistö- kuin vähemmistöryhmä-jäsenet kommentoivat monikulttuurisuutta vaihtelevasti, eikä mitään selvää jakoa enemmistön ja vähemmistöjen välillä ollut havaittavissa. Hieman yllättäen monet maahanmuuttajataustaiset osallistujat kritisoivat monikulttuurisuuspolitiikkaa ja sen tuottamia arjen käytäntöjä syrjivinä ja leimaavina maahanmuuttajia kohtaan. Näin monikulttuurisuusideologiaan pohjaava politiikka näyttäytyi paradoksaalisesti paikoin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden esteenä, ei niinkään näiden mahdollista-

jana. Tulosten valossa monikulttuurisuus arjen ideologiana näyttäytyy tavallisten ihmisten puheessa varsin erilaisena kuin akateemisessa ja poliittisessa puheessa. Diskursiiviseen tutkimusotteeseen nojautava tutkimuksestamme ei voida tehdä johtopäätöksiä monikulttuurisuuspolitiikan onnistumisesta tai epäonnistumisesta. Sen sijaan tutkimuksemme perusteella voidaan kyseenalaistaa usein toistuva oletus siitä, että maahanmuuttajien ja valtaväestön esittämät näkemykset monikulttuurisuudesta olisivat keskenään hyvin erilaisia.

Neuvottelu yhteisestä identiteetistä

Tutkijat ovat huomattavan yksimielisiä siitä, että yhteisesti saatavilla oleva ja jaettu kansallinen identiteetti on avainasemassa tasa-arvoisen yhteiskunnan luomisessa. Edellä mainitussa tutkimuksessamme (Nortio ym. 2016) monikulttuurisuutta koskevilla puhetavoilla ei kuitenkaan näkynyt viitteitä inklusiivisesta, moninaisuuden mahdollistavasta suomalaisesta identiteetistä. Jos julkisessa keskustelussa suomalaisuus identiteettinä on varattu vain valkoisille, ei-muslimeille, suomea äidinkielenään puhuville ihmisille, joilla on suomalaiset sukujuuret, se jättää ulkopuolelle suuren joukon Suomessa asuvia ihmisiä.

Kansallisella enemmistöllä on valta-ase maan koko kansallisen yhteisön identiteetin määrittelyssä eli siinä, keitä me olemme ja ketkä kuuluvat meidän ryhmäämme. Jos enemmistön määritelmää ei haasteta, saattaa syntyä käsitys määritelmän legitimitetistä eli siitä, että se on oikeutettu,

hyväksytty ja asianmukainen (Tyler 2006), vaikka kaikilla yhteisön jäsenillä ei olisi tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua identiteetin määrittelyyn. Identiteetin rakentamisprojekteissa on siis kyse psykologisesta, sosiaalisesta ja poliittisesta toiminnasta, jonka keskiössä on vuoropuhelu eri osapuolten välillä ja yhteiskunnallisen moniäänisyyden kuuleminen. Tässä projektissa tutkijoilla ja viestinnän ammattilaisilla on erityinen vastuu kontekstualisoida ja kyseenalaistaa vakiintuneita ryhmärepresentaatioita sekä tuoda esille myös vähiten kuulluvia ääniä ja uusia identiteettejä.

Koko Hubaran Ruskeat Tytöt -sivusto ja saman niminen kirja (2017) ovat rohkaisevia esimerkkejä vallitsevan kansallisen identiteetin kriittisestä tarkastelusta ja avaamisesta. Myös maahanmuuttajayhteisöt ovat pyrkineet tarjoamaan omia tulkintojaan suomalaisuudesta ja omia versioitaan yhteiseksi identiteetiksi. Monille vähemmistöille on ollut tärkeää tulla tunnustetuiksi nimenomaan suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan kuuluviksi ryhmiksi, kuten esimerkiksi suomenso-maleiksi tai suomenvenäläisiksi. Outi Lepola ehdotti väitöskirjassaan (2000) käsitettä suomenmaalainen viittaamaan kaikkiin Suomessa asuviin Suomen kansalaisiin etnisyyteen ja kulttuuritaustaan katsomatta. Vaikka käsite ei ole vakiintunut osaksi suomalaista keskustelua, se osoittaa paikan kategorioiden ”suomalainen” ja ”ulkomaalainen” välissä ja tarjoaa havainnollisen esimerkin kielen merkityksestä identiteettien ja ryhmärajojen rakentamisessa.

Yhdenvertaisuus ja solidaarisuus yhteisen kansallisen identiteetin ytimessä

Yhteinen identiteetti vaurioituu herkästi, mikäli toinen osapuoli rikkoo sen taustalla olevan ns. psykologisen sopimuksen (Robinson & Rousseau 1994), joka perustuu kaikkien osapuolten sitoutumiseen yhteisiin päämääriin, kunnioitukseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun. Etninen syrjintä voidaan nähdä eräänlaisena psykologisen sopimuksen rikkomisena (*psychological contract violation*), jossa yhdenvertaisuus ei toteudu sovituista säännöistä huolimatta. Omissa tutkimuksissamme tarkastelimme venäjänkielisten maahanmuuttajien reaktioita heidän kokemaansa syrjintään Suomessa (Jasinskaja-Lahti ym. 2009). Havaitsimme, että syrjintää kokeneet maahanmuuttajat samaistuiivat heikommien suomalaiseen yhteiskuntaan, mikä puolestaan muutti heidän asenteitaan suomalaisia kohtaan kielteisimmiksi.

Viimeaikainen poliittinen keskustelu kaksoiskansalaisten mahdollisista lojaliteettidilemmoista on samaten nostattanut huolta ja pettymystä erityisesti venäjänkielisten maahanmuuttajien ja ulkosuomalaisien keskuudessa, joista monet ovat kokeneet, että heidän suomalaisuutensa tulee kyseenalaistetuksi. Vireillä olevassa tutkimuksessamme selvitämme parhailaan suomalaisen enemmistön suhtautumista venäläisten maahanmuuttajien kaksoiskansalaisuuteen. Alustavien tulosten mukaan kaksoiskansalaiset nähdään olevan lojaaleja Suomen lisäksi myös Venäjää kohtaan, mikä vähentää luottamusta sekä halua edistää heidän asemaansa Suomes-

sa. Ulkosuomalaisia tutkineen Johanna Peltolan (2017) mukaan monelle kaksoiskansalaiselle identiteetti on kuitenkin tärkeämpi kuin lojaliteetti. Peltola korostaa myös, että kasvaneen liikkuvuuden myötä kansalaisuuden merkitys on muuttunut, jolloin on vanhanaikaista rinnastaa sitä poliittiseen lojaliteettiin.

Jos vähemmistöryhmän jäsenet näkevät vallitsevat ryhmäsuhteet epäoikeudenmukaisina ja vähemmistöryhmän identiteetin tärkeänä, saattavat he ryhtyä kollektiivisesti muuttamaan ryhmäsuhteita (van Zomeren ym. 2008). Vähemmistöryhmän on lisäksi koettava, että sillä on resursseja ja mahdollisuus muuttaa omaa tilannettaan paremmaksi. Enemmistöryhmän jäsenet voivat tukea vähemmistöryhmää tämän aseman parantamisessa (Mallett ym. 2008). Tällaista ryhmäraajat ylittävää solidaarisuutta ilmenee erityisesti, jos enemmistö näkee oman ryhmän aseman etuoikeutettuna ja kokee myötätuntoa ja moraalisen velvollisuuden tunnetta toista ryhmää kohtaan. Esimerkkeinä tällaisesta kollektiivisesta toiminnasta voidaan mainita sosiaalisen median kautta organisoitu laajamittainen tuki turvapaikanhakijoille ja viimeaikaiset protestit kielteisen turvapaikkapäätöksen saaneiden pakkopalautusten yhteydessä.

Lopuksi

Olemme tässä artikkelissa tarkastelleet ryhmäsuhteita koskevia neuvotteluja sosiaalipsykologisten tutkimusten valossa. Neuvottelujen ytimessä ovat identiteettien rakentaminen, haastaminen, puolustaminen ja uudelleen määrittelyt.

Suomalaisuus tarkoittaa monille yhä valkoihoisuutta. Kun ketsuppi valmistaja vuonna 2016 tietoisesti haastoi tätä käsitystä valitsemalla mainokseensa tummaihoisen naisen ja toteamalla sloganissaan tuntevansa ”Josephinen ja miljoonien muiden suomalaisten maun”, se sai aikaan kohun ja boikottipuheita (Heino 2016). Pelkästään tämän yhden esimerkin valossa näemme, että suomalaisuudesta ja sen rajoista käydään yhä kiihkeitäkin neuvotteluja. Osa enemmistöstä pitää kiinni oletetusta oikeudestaan hyväksyä tai olla hyväksymättä sisäryhmäänsä tietynlaisia yhteiskunnan jäseniä sekä määritellä hyväksyntänsä ehtoja. Samalla pelot ja ennakkoluulot nousevat puheenaiheiksi, ja parhaassa tapauksessa niitä päästään kollektiivisesti työstämään.

Viestinnällä voi olla hyvin suoraviivainen vaikutus ihmisten uskomuksiin, asenteisiin ja käyttäytymiseen. Mediassa ja julkisessa tilassa tarjolla olevat epäsuoratkin kuvaukset ihmisistä ja ryhmistä hivuttautuvat osaksi arjen keskusteluja ja järkeilyä. Tapoja ottaa kantaa ja käsitellä moninaisuutta on useita. Tutkimuksessa nousee erityisesti kaksi toisistaan hyvin poikkeavaa tapaa nähdä, käsitellä, asemoitua osaksi moninaistuvaa ympäristöä: monikulttuurisuus- ja värisokeusideologiat (tai -uskomukset, *beliefs*). Siinä missä monikulttuurisuusideologian keskiössä on ryhmärajojen tunnustaminen ja kulttuuri-erojen hyödyntäminen ja vaaliminen, on värisokeusideologian tavoitteena häivyttää ryhmäraajat ja korostaa yksilöllisyyden näkökulmaa. Molemmissa tavoissa nähdä ja hallita moninaisuutta on sekä myönteisiä

että kielteisiä puolia ja seurauksia, joskin suurempi tutkimusnäyttö puhuu monikulttuurisuuskomusten myönteisten vaikutusten puolesta (ks. esim. Plaut ym. 2009). Aina ja kaikkialla toimivaa konseptia ei siis ole tarjolla: joissain tilanteissa maahanmuuttajille on tärkeä tulla nähdyiksi ja kuulluiksi nimenomaan vähemmistöryhmän jäsenenä, kun taas toisissa tilanteissa turha kulttuurierojen korostaminen voidaan nähdä tapana sulkea pois yhteisöstä. Kuitenkin myös värisokeus voi viestittää ennakkoluuloisuudesta tai vaikeudesta suhtautua erilaisuuteen ja näin toimia sosiaalisesti etäännyttävänä ja syrjivänä suhtautumistapana (Plaut ym. 2009).

Tavat nähdä ja esittää vähemmistöryhmiä ovat suorassa yhteydessä siihen, miten viestintä voi sekä edistää että estää tasa-arvoa yksilöiden ja ryhmien välillä.

- Kannustamme viestinnän ammattilaisia kiinnittämään huomiota ryhmiä ja ryhmäsuhteita koskeviin käsitteisiin, kuten monikulttuurisuuteen ja suomalaisuuteen, sekä niihin liitettyihin moninaisiin merkityksiin.
- Kannustamme myös pohtimaan huolellisesti sitä, miten eri ryhmät viestinnässä esitetään ja minkälaisia oletuksia niistä tehdään: Minkälaisia identiteettejä viestinnässä pönkitetään tai haastetaan? Minkälaiset identiteetit jäävät kokonaan piiloon? Entä vahvistaako viestintä olemassa olevia ryhmärajoja ja hierarkioita vai purkaako se niitä?

LÄHTEET

- Anglin, S. M. & Jussimb, L. (2017). Science and Politics: Do People Support the Conduct and Dissemination of Politicized Research? *Journal of Social and Political Psychology*, 5(1), 142–172.
- Bliuc, A. M., McGarty, C., Reynolds, K. & Muntele, D. (2007). Opinion-based group membership as a predictor of commitment to political action. *European Journal of Social Psychology*, 37(1), 19–32.
- Elchereth, G., Doise, W. & Reicher, S. (2011). On the knowledge of politics and the politics of knowledge: How a social representations approach helps us rethink the subject of political psychology. *Political Psychology*, 32(5), 729–758.
- Finell, E. (2012). *National symbols, their meanings, and how they relate to national identification, outgroup attitudes and national sentiments: Rhetorical, correlational and experimental studies*. Publications of the Department of Social Research 12/2012, Helsingin yliopisto.
- Finell, E. (2017). Saatavilla verkossa: <https://www.uta.fi/ajankohtaista/uutinen/suomen-lippu-nuorille-kodin-ja-juhlapaivien-symboli>
- Hakoköngäs, E. (2017). *Visual Collective Memory: A Social Representations Approach*. Publications of the Department of Social Research.
- Heino, J. (2016). Rasismikohun keskelle joutunut Felix-mainoksen Josephine liikutui: Olen suomalainen, MTV3 24.3.2016. Saatavilla verkossa: <https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/rasismikohun-keskelle-joutunut-felix-mainoksen-josephine-liikutui-olen->

suomalainen/5807552#gs.RmO5bag

Horenczyk, G., Jasinskaja-Lahti, I., Sam, D. L. & Vedder, P. (2015). Mutuality in acculturation. *Zeitschrift für Psychologie*.

Hubara, K. (2017). *Ruskeat Tytöt*. Helsinki: Like.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K. & Solheim, E. (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology*, 58(1), 105–128.

Leong, C.-H., Hanke, K., Teng, E., Komisarof, A., Dandy, J., Jasinskaja-Lahti, I. & Safdar, S. (käsi- kirjoitus). “What does it take to become one of us?” A six-nation study on the universal markers for social inclusion and acculturation. *International Journal of Intercultural Research*.

Lepola, O. (2000). *Ulkomaalaisesta suomen- maalaiseksi. Monikulttuurisuus, kansalaisuus ja suomalaisuus 1990-luvun maahanmuuttopoliittisessa keskustelussa*. Helsinki: SKS.

Mallett, R. K., Huntsinger, J. R., Sinclair, S. & Swim, J. K. (2008). Seeing through their eyes: When majority group members take collective action on behalf of an outgroup. *Group Processes & Intergroup Relations*, 11(4), 451–470.

Nortio, E., Varjonen, S., Mähönen, T. A. & Jasinskaja-Lahti, I. (2016). Interpretative

Repertoires of Multiculturalism. Challenging the Majority – Minority Juxtaposition in Supporting Multiculturalism. *Journal of Social and Political Psychology*, 2, 623–645.

Paluck, E. L. (2009). Reducing intergroup prejudice and conflict using the media: a field experiment in Rwanda. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(3), 574.

Peltola, J. (2017). Saatavilla verkossa: <https://www.uta.fi/ajankohtaista/uutinen/kaksoiskansalaiselle-identiteetti-tarkeampi-kuin-lojaliteetti>

Plaut, V. C., Thomas, K. M. & Goren, M. J. (2009). Is multiculturalism or color blindness better for minorities? *Psychological Science*, 20(4), 444–446.

Prilleltensky, I. (2001). Value-based praxis in community psychology: Moving toward social justice and social action. *American Journal of Community Psychology*, 29(5), 747–778.

Robinson, S. L. & Rousseau, D. M. (1994). Violating the psychological contract: Not the exception but the norm. *Journal of Organizational Behavior*, 15(3), 245–259.

Saukkonen, P. (2013) *Erilaisuuksien Suomi. Vähemmistö- ja kotouttamispolitiikan vaihtoehdot*. Helsinki: Gaudeamus.

Smeeke, A. & Verkuyten, M. (2014). Perceived group continuity, collective self-continuity, and in-group identification. *Self and Identity*, 13(6), 663–680.

Smeeke, A., Verkuyten, M. & Martinovic, B. (2015). Longing for the country’s good old days: National nostalgia, autochthony beliefs, and opposition to Muslim expressive rights. *British Journal of Social Psychology*, 54(3), 561–580.

Tyler, T. R. (2006). Psychological perspectives on legitimacy and legitimation. *Annual Review of Psychology*, 57, 375–400.

Varjonen, S., Nortio, E., Mähönen, T. A. & Jasinskaja-Lahti, I. (2017). Negotiations of Immigrants' Cultural Citizenship in Discussions Among Majority Members and Immigrants in Finland. *Qualitative Psychology*. Advance online publication.

Zomeran, M. van, Postmes, T. & Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: a quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin*, 134(4), 504.